

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗΣ ΕΚΠΟΜΠΗΣ «Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΑΔΕΛΦΟΣ»

Πρὸς
τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον
Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος
κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΝ

*Ἑρώτημα: Τὸ ἀπὸ 17 Ἰουλίου 2001 ἔγγραφον τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον μοῦ παρε-
δόθη τὴν 31ην Ἰουλίου 2001.*

Σχετ. τὸ ὑπ' ἀριθμ. πρωτ. 3408/13.7.2001 ἔγγραφον τοῦ Προέδρου τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Ραδιοτηλεοράσεως.

Μακαριώτατε,

Ἐπὶ τοῦ ὥς ἄνω ἐρωτήματος σὲ σχέση μετὰ τὴν τηλεοπτικὴ παραγωγή «Ὁ Μεγάλος Ἀδελφός» ἡ γνώμη μου εἶναι ἡ ἑξῆς:

Κατὰ τὸ ἄρθρον 2 παρ. 1 τοῦ Συντάγματος τῆς Ἑλλάδος: «Ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ προστασία τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν τὴν πρωταρχικὴν ὑποχρέωσιν τῆς Πολιτείας». Ἡ προπαρατεθεῖσα διάταξις ἔχει, ὡς διδάσκεται (βλ. Κων. Γεωργόπουλος, “Ἐπίτομο Συνταγματικὸ Δίκαιο”, 1998 σελ. 483 ἐπ.), τόσον ἀρνητικὸ ὅσον καὶ θετικὸ περιεχόμενον, διότι ἀπευθύνεται πρὸς τὰ κρατικὰ ὄργανα, τὰ ὁποῖα ὑποχρεοῦνται τοῦτο μὲν νὰ σέβονται καὶ νὰ μὴ θίγουν μετὰ τὴν ἐνέργειάν τους τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου (ἀρνητικὸν περιεχόμενον), τοῦτο δὲ νὰ τὴν προστατεύουν μετὰ τὴν λήψιν τῶν ἀναγκαίων μέτρων ἀπὸ κάθε προσβολῆς, εἴτε αὐτὴ γίνεται ἀπὸ ἰδιῶτες, εἴτε μετὰ ἀφορμὴν τὴν ἀσκῆσιν τῆς κρατικῆς ἐξουσίας (θετικὸν περιεχόμενον). Εἶναι χαρακτηριστικὸν δὲ ὅτι ἡ διάταξις αὐτή, ὁρθῶς ἐρμηνευομένη, ἀναφέρεται καὶ σὲ προσβολὰς προερχόμενες ἀπὸ πράξεις ἰδιωτῶν ποὺ σημαίνει ὅτι, ὅταν ἐτέθη εἰς ἰσχὺν (1975), ἠθελήθη νὰ λειτουργήσῃ καὶ κατ’ ἐφαρμογὴν τῆς θεωρίας τῆς τριτενέργειας, ἡ ὁποία προστατεύει τὸ ἄτομον καὶ κατὰ πάσης προσβολῆς τῶν ἀτομικῶν του δικαιωμάτων, προερχομένης καὶ ἀπὸ πρά-

ξεις ἰδιωτῶν καὶ ὄχι μόνον ἀπὸ πράξεις τῆς κρατικῆς ἐξουσίας. Πολὺ μᾶλλον σήμερον προστατεύει ἡ ὡς ἄνω διάταξις τὴν ἀνθρώπινον ἀξιοπρέπεια καὶ ἔναντι προσβολῶν προερχομένων ἀπὸ πράξεις ἰδιωτῶν, διότι ἡ θεωρία τῆς τριτενέργειας εἰσάγεται πλέον εὐθέως εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἐννομὴ τάξιν μετὰ τὸ ἄρθρον 25 παρ. 1 τοῦ ἀναθεωρημένου Συντάγματος. Συμπλήρωσιν τοῦ ὡς ἄνω ἁρθροῦ 2 παρ. 1 τοῦ Συντάγματος ἀποτελεῖ ἡ παράγραφος 2 τοῦ ἁρθροῦ 7 αὐτοῦ, μετὰ τὴν ὁποῖαν ὁρίζεται ὅτι ἀπαγορεύονται κάθε εἶδους βασανιστήρια ἢ ἀσκῆσις ψυχολογικῆς βίας κ.λπ. «καθὼς καὶ κάθε ἄλλη προσβολὴ τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας». Ἐξ ἄλλου τὸ ἄρθρον 3 τῆς Συμβάσεως τῆς Ρώμης, περὶ προστασίας τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ὁρίζει ὅτι: «Οὐδεὶς ἐπιτρέπεται νὰ ὑποβληθῇ εἰς βασάνους, οὔτε εἰς ποινὰς ἢ μεταχειρίσιν ἀπανθρώπων ἢ ἐξευτελιστικὰς». Τέλος τὸ ἄρθρον 1 τοῦ Χάρτου Θεμελιωδῶν Δικαιωμάτων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως ὁρίζει ὅτι: «Ἡ ἀνθρώπινος ἀξιοπρέπεια εἶναι ἀπαραβίαστη. Πρέπει νὰ εἶναι σεβαστὴ καὶ νὰ προστατεύεται».

Κατὰ τὴν ὁρθὴν ἐννοίαν τῶν ὡς ἄνω διατάξεων, ἡ Πολιτεία, τουτέστιν κάθε δημόσια ἀρχή, ὀφείλει νὰ ἀπέχει ἀπὸ κάθε ἐνέργεια ἡ ὁποία ἐνέχει προσβολὴν τῆς ἀξιοπρέπειας συγκεκριμένου ἀτόμου ἢ ομάδος ἀτόμων, ὡς καὶ νὰ ἀπαγορεύει διὰ τῆς λήψεως τῶν καταλλήλων μέτρων τὴν τοιαύτην προσβολὴν ἢ νὰ προβαίνει εἰς τὴν ἄρσιν τῆς ἐν λόγω προσβολῆς. Ἡ λήψιν τῶν μέτρων τούτων εἶναι ἐπιβεβλημένη, ἀκόμη καὶ ἐὰν δὲν προβλέπεται ρητῶς ὑπὸ διατάξεως Νόμου, διότι εἶναι συνταγματικῶς θεμιτὸν νὰ στηριχθῇ ἀπ’ εὐθείας στὶς διατάξεις τῶν ἁρθρῶν 2 παρ. 1 καὶ 7 παρ. 2 τοῦ Συντάγματος, οἱ ὁποῖες ἐξυπηρετοῦν τὸ δημόσιον συμφέρον, εἶναι ἐπιτακτικοῦ χαρακτῆρος καὶ ἄρα ἔχουν ἀμεση ἐφαρμογὴ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπιβολὴν πάσης φύσεως κυρώσεων, πλὴν ποινικῶν γιὰ τὶς ὁποῖες ἀπαιτεῖται

Νόμος – άρθρ. 7 παρ. 1 του Συντάγματος (βλ. και Γ. Κρίππα, “Νομοθετικόν κενόν συνταγματικῶς ἀνεπίρρεπτον καὶ ἐντεῦθεν ὑποχρέωσις τῆς κρατικῆς διοικήσεως” καὶ “Χαριστήριον” Γ. Παπαχατζῆ, σελ. 335 ἐπ., πρβλ. καὶ ΣτΕ 1069/1984, 262/1982, 3047-48/1980).

Σημειωτέον ὅτι ὁ ἀθέμιτος χαρακτήρ τῶν πράξεων προσβολῆς τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας δὲν αἰρεται ἐκ μόνου τοῦ λόγου ὅτι ὁ ὑφιστάμενος τὴν προσβολὴν αὐτὴν ἔχει δώσει τυχόν τὴν πρὸς τοῦτο συγκατάθεσίν του, διότι τὸ Σύνταγμα προστατεύει τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ προσώπου ἀντικειμενικῶς ὡς ὑπέρτατον ἀγαθόν, ἀνεξαρτήτως δηλαδὴ τοῦ συγκεκριμένου ἀνθρώπου. Τὴν προστατεύει ὡς ἀξίαν ἀποτελοῦσαν στοιχεῖον θεμελιακὸ τοῦ συγχρόνου δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, ἀπὸ τῆς ὁποίας οὐδεὶς δύναται νὰ παραιτηθεῖ. Καὶ κατὰ τοῦτο ἡ διάταξις αὐτὴ τοῦ Συντάγματος εὐρίσκεται σὲ πλήρη ἁρμονία καὶ πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία πραγματοποιεῖται στὴν εὐχαριστικὴ σύναξι, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ πολλοὶ ἐνοῦνται ἐπὶ τῷ αὐτῷ καὶ ὑπὸ τὸν Ἐπίσκοπον, διατηροῦντες ἅμα τὸ ἴδιον αὐτῶν πρόσωπον, δοθέντος ὅτι ἡ εὐχαριστικὴ σύναξι δὲν εἶναι ἔνωση ἀτόμων ἀλλὰ ἔνωση προσώπων. (Βλ. Περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ προσώπου Χρ. Πανναρᾶ, “Τὸ ὄντολογικὸ περιεχόμενον τῆς θεολογικῆς ἐννοίας τοῦ προσώπου”, 1970, καὶ Ἰωάν. Ζηζιούλα –ἡδὴ Μητροπολίτου Περγάμου– “Ἀπὸ τὸ προσωπεῖον εἰς τὸ πρόσωπον”, εἰς “Χαριστήρια” πρὸς τιμὴν Γέροντος Χαλκηδόνος Μελίτωνος, Θεσσαλονίκη 1977).

Ὑπὸ τὰ ὡς ἄνω δεδομένα, ἡ ἐπικείμενη τηλεοπτικὴ ἐκπομπὴ «Ὁ Μεγάλος Ἀδελφός» (The Big Brother) προσβάλλουσα, κατὰ τὰ ἐν συνεχείᾳ ἐκτιθέμενα, τὴν ἀνθρώπιν ἀξιοπρέπεια πρέπει νὰ ἀπαγορευθεῖ.

Ἡ ἀπαγόρευσις αὐτὴ δὲν προσκρούει στὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα ἢ στὴν ἐλευθερίαν ἔκφρασης γνώμης ἢ τὴν ἀρχὴν τῆς πολυφωνίας ἐπὶ καλλιτεχνικῶν ἢ ἄλλων κοινωνικῶν θεμάτων, διότι οἱ ἐλευθερίες αὐτές, καλυπτόμενες ἀπὸ τὸ ἄρθρον 14 τοῦ Συντάγματος τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν ἐπὶ τηλεοπτικῶν ἐκπομπῶν (βλ.

ἄρθρ. 15 παρ. 1 τοῦ Συντάγματος), δὲν κατισχύουν, ἐν πάσῃ περιπτώσει, τῆς ὑποχρέωσος τοῦ Κράτους νὰ προστατεύει τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ προσώπου, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον τοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος.

Συνεπῶς διαφωνῶ ριζικὰ τόσο μὲ τὴν θέση τῆς Ἐφημερίδος “Ἐλευθεροτυπία”, ἡ ὁποία ἔκανε λόγο γιὰ «ἀρχὴν προληπτικῆς λογοκρισίας», ὅσο καὶ μὲ τὴν θέση τοῦ Κυβερνητικοῦ Ἐκπροσώπου κ. Ρέππα, ὁ ὁποῖος συνηγόρησε ὑπὲρ τῆς ἐκπομπῆς, διότι «θέλει νὰ ἀνθίσουν ὅλα τὰ... αἰσθητικὰ πρότυπα» καὶ συνέστησε στὴν παραγωγὴ τῆς ἐκπομπῆς ἐταιρεία νὰ προσφύγει στὰ δικαστήρια (βλ. ἐφημερίδα “Ἀυγή” τῆς 8ης Ἰουλίου 2001).

Σημειωτέον ὅτι ἡ ἐκπομπὴ αὕτη, ὡς τουλάχιστον περιγράφεται εἰς τὸν ἡμερήσιον Τύπον, καταρακώνει τὴν ἀξιοπρέπειαν τῶν πρωταγωνιστῶν της, οἱ ὁποῖοι θὰ κλειστοῦν σὲ ἓνα σπίτι (στὴν Παιανία) καὶ θὰ παραμείνουν εἰς αὐτὸ ἐπὶ ἱκανὸ χρονικὸ διάστημα, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου θὰ τελοῦν ὑπὸ παρακολούθησιν ἀπὸ 12 κάμερες ποὺ θὰ καταγράφουν τὶς πράξεις τους, τὴν συμπεριφορὰ τους, ἀκόμη καὶ τὴν πλεον προσωπικὴ καὶ εὐαίσθητη, καθὼς καὶ τὴν καθημερινὴν γενικὰ ζωὴς τους, ἡ εἰκόνα δὲ αὕτη θὰ μεταδίδεται ὅχι μόνον εἰς τοὺς τηλεθεατὲς ἀλλὰ καὶ εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον διὰ τοῦ Internet, γιὰ νὰ ἔχει δὲ ἡ ἐκπομπὴ αὐξημένη τηλεθέασις (θέμα ποὺ ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρει διὰ νὰ ἐξασφαλίζεται οἰκονομικὸ κέρδος ἰδίως μὲ τὶς σφῆνες τῶν διαφημίσεων), θὰ ὑποχρεωθοῦν οἱ πρωταγωνιστὲς νὰ ἐκτεθοῦν δημόσια, ἀκόμα καὶ σὲ αὐστηρὰ προσωπικὰς πράξεις, π.χ. πράξεις σεξουαλικῆς. Ἐχει ἀπόλυτο δίκαιον λοιπὸν ἡ Καθηγήτρια κ. Ἀλίκη Πωτοπούλου - Μαραγκοπούλου, ἡ ὁποία ἀντιτίθεται μὲ σοβαρὰ ἐπιχειρήματα στὴν ἐκπομπὴ αὕτη (βλ. ἐφημερίδα “Ἀυγή” τῆς 8ης Ἰουλίου 2001) καὶ δὲν ἔχει δίκαιον ὁ κ. Θέμος Ἀναστασιάδης, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ τὸν “Μεγάλον Ἀδελφόν” ὡς ἓνα ἀπλῶς «ἄκα καὶ κακόγουστο παιχνίδι» (βλ. ἐφημερίδα “Τὸ Βῆμα” τῆς 6ης Ἰουλίου 2001), δικαιολογώντας μάλιστα καὶ τὰ διαβόητα reality shows τοῦ κ. Ἀνδρέα Μικρούτσικου, μὲ τὰ ὁποῖα κα-

ταρρακωνόταν ή αξιοπρέπεια ένδεων, δυστυχών και έχόντων ανάγκην έν γένει προστασίας ανθρώπων.

Θά ήθελα επίσης νά σημειώσω, ότι εάν, επ' ευκαιρία της έκπομπής αυτής, δημιουργείται άρχείο προσωπικών δεδομένων, τότε έχουν εφαρμογήν και επ' αυτής οι διατάξεις του Νόμου 2472/1997 «Περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων», επ' όσον και εάν τά συγκεκριμένα δεδομένα των προσώπων τά όποια εμφανίζονται στην έκπομπή αυτή, είναι έξ εκείνων τά όποια προστατεύει ό ως άνω Νόμος. Τό γεγονός δέ ότι τά συγκεκριμένα πρόσωπα έχουν δώσει την συγκατάθεσή τους, άφοϋ οικειοθελώς μετέχουν εις την έκπομπήν αυτή, δέν αίρει την άπαγόρευση δημιουργίας άρχείων, διότι ή συγκατάθεση δέν είναι άπόρροια έλευθέρως βουλήσεως, αλλά έδόθη άναμενομένου κέρδους 50.000.000 δραχμών για εκείνον εκ των πρωταγωνιστών εις την έκπομπήν, ό όποιος θά άντέξει νά παραμείνη μέχρι του πέρατος αυτής.

Άλλά και εάν δέν συνεπάγεται ή έκπομπή αυτή την δημιουργίαν άρχείου, και πάλιν πρέπει νά άπαγορευθεϊ, ως προσβάλλουσα την αξιοπρέπειαν του ανθρώπου, σύμφωνα με όσα έξέθεσα άνωτέρω και συνεπώς δέν συμφωνώ με την δήλωση του Προέδρου της Αρχής κ. Δα-

φέρμου, ό όποιος φέρεται νά έχει δηλώσει ότι εάν με την έκπομπή αυτή δέν δημιουργείται άρχείο «με γειά της με χαρά της» (Βλ. ένδεικτικώς έφημερίδας “Τό Έθνος” και “ή Βραδυνή” της 6ης Ιουλίου 2001).

Ύπό τά ως άνω δεδομένα, νομίζω ότι τό Έθνικόν Συμβούλιον Ραδιοτηλεοράσεως (Ε.Σ.Ρ.), τό όποιον άποτελεί άνεξάρτητη διοικητική άρχή (άρθρον 15 παρ. 2 του Συντάγματος), όχι άπλως δύναται αλλά και όφείλει άφ' ένός μέν νά ζητήση κατ' άρθρον 15 παρ. 4 του Νόμου 2644/1998 την γνώμη της έν Ελλάδαδι Όρθοδόξου Εκκλησίας, και καλώς την ζητεί με τό άνωτέρω σχετικόν, και άφ' έτέρου νά άπαγορεύσει την έν λόγω έκπομπήν άνεξαρτήτως του ζητήματος εάν προβλέπεται ή λήψη του μέτρου αυτού υπό της κείμενης νομοθεσίας.

Άθήνα, 1 Αύγούστου 2001

Μετά βαθυτάτου σεβασμοϋ
Ό παρά τη Ίερᾷ Συνόδῳ
Εϊδικός Έπιστημονικός Σύμβουλος
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Ν. ΜΑΡΙΝΟΣ
Έπίτιμος Άντιπρόεδρος
του Συμβουλίου της Έπικρατείας

